

אב תשע"ח
יולי 2018

לכבוד :

מנהלי בתי הספר העלתיכונים השש-שנתיים ומנהלי חטיבות הביניים
המורים לעברית : הבנה, הבעה ולשון בחטיבות הביניים

חוזר המפמ"ר להוראת העברית: הבנה, הבעה ולשון לשנה"ל תשע"ט בחטיבות הביניים:

שיפור הכשירות האוריינית הכתובה והדבורה בשפת האם עברית בכיתות ז'ט

חטיבת הביניים היא צומת מרכזי בכל הנוגע לעיסוק בשפה במסגרת הלמידה. המעבר מבית הספר היסודי לחטיבת הביניים מאופיין במעבר ממסגרת לימודית הכוללת מספר מצומצם יחסית של תחומי דעת למסגרת אקדמית למחצה, המאופיינת במספר רב של מקצועות אשר מלמדים אותם מורים-מומחים בתחומם. לצד האוריינות הלשונית הכללית (האוריינות הגנרית) הולכת ומתחדדת [האוריינות הייחודית לתחומי הדעת \(האוריינות הדיסציפלינרית\)](#), וזהו האתגר הגדול של כלל המורים בחטיבת הביניים ושל המורים לעברית בפרט. בתוך כך, שיעורי העברית מעמיקים את הידע המטה-לשוני ומבקשים לתת בידי התלמיד כלים להבנה מעמיקה של המערכת הלשונית בשפה העברית, הבנה שתשריש אצל הלומד שפה רהוטה ותקנית בדיבור ובכתיבה ותסייע בקריאה ובהבנה של טקסטים מורכבים ומגוונים.

ביוזמת מנכ"ל משרד החינוך ובעידודו גובשה בשנה החולפת תוכנית לאומית בשפת האם עברית. התוכנית גובשה בעקבות הרצון לשפר את רמת הלשון בקרב התלמידים. היא שמה לה למטרה לחזק את מיומנויות הקריאה והכתיבה על פני כל הרצף למן גן הילדים ועד כיתה י"ב, לצמצם פערים לימודיים הנובעים מקשיי השפה ולפתח את איכות ההוראה וקידומה. נקודת המוצא היא כי עיסוק גובר בקריאה ובכתיבה יביא את התלמידים לרמה טובה יותר של ניסוח רעיונות מעמיקים בכתיבה ובדיבור באופן לכיד ורהוט.

הצלחת המהלך תלויה בכלל המורים בבית הספר, אך בראשם במורים לעברית. על צוותי המורים לעברית להיות חוד החנית של העשייה האוריינית בבית הספר לא רק בשיעורי עברית, אלא גם בביטוייה בכלל התחומים. אך בראש ובראשונה, יש להרבות קריאה וכתיבה בקרב התלמידים תוך הקניית אהבה לשפה וכבוד למילה העברית.

החוזר שלפניכם מכיל את כל המידע הנדרש למורה לעברית בחטיבת הביניים לתכנון ראוי של שנת הלימודים: המטרות והיעדים, תוכנית הלימודים ומפרט התכנים הנלמדים, תוכניות ייחודיות ומידע שימושי נוסף.

בברכה,

תאמר גולמן

מפמ"ר עברית : הבנה, הבעה ולשון

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

תוכן הנושאים בחוזר (ניווט מהיר לעמוד המבוקש בהקשה על שם הפרק)

1. הוראת העברית בחטיבות הביניים	3
1.1 המטרות המרכזיות של הוראת העברית בחטיבת הביניים	3
1.2 הוראת העברית כמטרה	3
1.3 שלהב"ת בראייה בית-ספרית – הוראת העברית כאמצעי	3
1.4 הנושאים ותוכני הלימוד בחטיבת הביניים	4
1.5 צומתי הערכה בחטיבת הביניים	15
1.6 שאלות עמ"ר (ערכים מעורבות ורלוונטיות)	16
1.7 התפוקות המצופות	16
2. פיתוח מקצועי ומשאבים להוראה	17
2.1 הדרכת המורים לעברית בחטיבות הביניים	17
2.2 ההשתלמויות	18
2.3 קהילת המורים לעברית	18
2.4 הפורטל הפדגוגי למורים לעברית בחטיבות הביניים	19
2.5 תיק תוכניות הלימודים לעובדי הוראה	19
2.6 ספרי הלימוד המאושרים לחטיבות הביניים	19
2.7 התמונה הישראלית	20
3. תוכניות ייחודיות	21
3.1 תוכנית אל"ה ועקרונות שלהב"ת – המאחד והמייחד	21
3.2 מיזם הכתיבה הדיגיטלית בחטיבות הביניים	25
3.3 שפת הבית ושפת בית הספר – קהילת מורים לומדת ותוכנית התערבות ניסויית בעיר רמלה	25
3.4 תוכנית סמ"ל לשון (סיפורים מובילים להצלחה)	26
3.5 חץ לעתיד	26
ועדת המקצוע	28
צרו קשר	28

העתקים

מר שמואל אבואב, מנכ"ל משרד החינוך
ד"ר מירי שליסל, יושבת ראש המזכירות הפדגוגית
ד"ר שוש נחום, מנהלת המנהל הפדגוגי
ד"ר חגית גליקמן, מנכ"לית ראמ"ה
גב' דליה פניג, סגנית יושב ראש המזכירות הפדגוגית
מר משה זעפרני, מנהל אגף א שפות, המזכירות הפדגוגית
גב' דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על יסודי, המנהל הפדגוגי
מנהלי המחוזות
המדריכות המרכזות במחוזות והמדריכות הארציות בעברית

1. הוראת העברית בחטיבות הביניים

1.1 המטרות המרכזיות של הוראת העברית בחטיבת הביניים

- טיפוח עניין וסקרנות כלפי הלשון בכלל וכלפי הלשון העברית ודרכי השימוש בה בפרט
- הוקרת הלשון העברית על רבדיה מתוך הבנת ערכה הרוחני לעם היהודי ומתוך הבנת תפקידה המרכזי בתהליך התחייה הלאומית
- שיפור הכשירות האוריינית הדבורה והכתובה בשפת האם עברית על-פי [תוכנית הלימודים בעברית](#) ובהתאמה ליעדי משרד החינוך
- שילוב טקסטים מסוגים שונים ומתחומי דעת שונים בשיעורי העברית: הבנה, הבעה ולשון לשם תרגול והטמעה של המיומנויות האורייניות בקריאה, בכתובה, בדיבור ובהאזנה ושל הנושאים הלשוניים
- טיפוח הכשירות הלשונית של התלמידים ושימוש תקין בלשון
- שילוב של מיומנויות אורייניות בשיעורי המקצועות השונים בבית הספר בסיוע המורים לעברית
- שילוב התקשוב, לרבות הכלים הדיגיטליים, בהוראת העברית
- גיוון בדרכי הערכה חלופיות והטמעת התלקיט בתהליך ההוראה-למידה
- שיפור עמדות התלמידים כלפי המקצוע עברית

1.2 הוראת העברית כמטרה

אחת המטרות המרכזיות בהוראת העברית בחינוך העליסודי הוא שיפור הכשירות הלשונית של התלמידים בקריאה, בכתובה, בהאזנה ובדיבור ולשכלל אותה. על המורים לעברית להעניק לתלמידים כלים אורייניים שיאפשרו הבנה מעמיקה וכתובה של טקסטים מורכבים לצרכים שונים ולמטרות מגוונות. חשוב כי הלמידה תהיה למידה פעילה וחוויתית, המבוססת על חשיבה, על חקר ועל למידת עמיתים¹, המתמודדת עם אתגרי המאה ה-21 ומטפחת את האוריינות הדיגיטלית.

1.3 [שלהב"ת](#) בראייה בית-ספרית – הוראת העברית כאמצעי

המקצוע "עברית" קשור בכל מקצועות הלימוד בבית הספר. כישורי ההבנה וההבעה המטופחים במסגרת לימודי העברית משמשים את הלומד בכל מקצועות הלימוד. הוא הדין במה שנוגע לכתובת עבודות, לחלופות בהערכה, לניסוח דברים בכתב ובעלפה בסיטואציות שונות בחיי היום-יום וכיוצא בזה. שילוב האוריינות בתחומי הדעת השונים מושתת על עקרונות של שיתוף פעולה עימם מן ההיבט האורייני ותומך ביצירת קשרים הדוקים בין המורים לעברית לבין המורים בתחומי הדעת האחרים כדי לפתח שפה משותפת בכל הקשור לעיסוק במיומנויות הלשון, הבנת הנקרא וההבעה בכתב ובעלפה.

ראייה מערכתית חשובה ביותר להצלחת עקרונות שלהב"ת בתחומי הדעת. עקרונות שלהב"ת יכולים להתבטא באופנים שנים, כגון, מיזמים בין-תחומיים שהציר המארגן שלהם הוא אורייני; יישום ההיבט האורייני כפי שמופיע בתוכניות הלימודים בתחומי הדעת; בחירת מיומנויות חוצות תחומי דעת ועוד.

השנה הודות לשיתוף הפעולה עם המפמ"רים הוחלט לצד תחומי הדעת האחרים שבית הספר יכול לבחור, להתמקד בהיסטוריה ובמדעים. [חוזר מתנ"ה](#) לחינוך העליסודי לשנה"ל תשע"ט קובע כי יש למסד ישיבת צוות קבועה המשותפת לצוותי העברית ולצוותי המקצועות רבייהמלל / תחומי הדעת הנבחרים (לבחירת בית הספר) או לנציגי הצוותים הללו על פי אחד מהדגמים המוצעים לתוכנית שלהב"ת. חשוב שבית הספר יצרף מורים מובילים (כגון רכזי מקצוע) בתחומי הדעת האחרים להדרכה הבית-ספרית. כמו כן, חשוב שהאחראי על הפדגוגיה בבית הספר יהיה שותף לתכנון ההדרכה הבית-ספרית וישתתף במפגשי ההדרכה. המידע על ההדרכה הבית-ספרית ועל שילובם של מורים מתחומי הדעת השונים מופיע ב[פורטל הפדגוגי](#).

לפרטים נוספים יש לפנות לד"ר עליזה עמיר, מנהלת תוכנית שלהב"ת lizamir62@gmail.com

¹ אנו מציעים להמיר את העיסוק בהערכת עמיתים בלמידת עמיתים או במשוב עמיתים. מצאנו כי התלמידים, ובייחוד תלמידי חטיבת הביניים, מתקשים בהערכה המקדמת למידה, וראוי כי ההוראה בכיתה תשלב למידת עמיתים ותדגיש את מותן מהשוב ולא את ההערכה.

1.4 הנושאים ותוכני הלימוד בחטיבת הביניים

נושאי הלימוד בתוכנית הלימודים הם ספירליים. אפשר לעסוק בהם בנקודות זמן שונות, ברמות העמקה שונות ומהיבטים שונים. לדוגמה, בכל הנוגע לכתיבת הטיעון אפשר לעסוק בה מנקודות מבט שונות: המודעות לנמען, פיתוח ההנמקה, התקינות הלשונית, מיזוג המידע וכדומה. בתוך כך אפשר לעסוק בכתיבה בהיקפים שונים ולמטרות שונות: מכתב תגובה, רשומה בפיסבוק או תגובת, מאמר טיעון ועוד. כך גם בכל הנוגע להבנת הנקרא ואף לנושאים הלשוניים. לכן חשוב כי תיבנה תוכנית שנתית המחזקת את קידום המיומנויות באופן ספירלי מחד, אך אינה יוצרת את התחושה של חזרה מאוסה שוב ושוב על אותם הנושאים. מומלץ לאגם את הוראת התכנים האורייניים והלשוניים תחת נושאי תוכן שונים. ראו לדוגמה את [יחידות ההוראה](#) של הפיקוח על הוראת העברית בפורטל הפדגוגי למורים לעברית.

הבנת הנקרא

על-פי הגדרת ה-OECD, אוריינות היא היכולת של התלמידים ליישם ידע וכישורים שהם רכשו בתחומים מרכזיים וכן לנתח, להסיק ולהסביר בצורה יעילה את הדרכים לגשת לבעיות, לפרש אותן ולמצוא להן פתרונות במגוון מצבים.

אוריינות הקריאה מוגדרת כך:

אוריינות קריאה היא יכולתו של הפרט להבין טקסטים, להשתמש בהם, להעריך ולבקר אותם ולעסוק בהם כדי להשיג את מטרותיו, לפתח את הידע ואת הפוטנציאל שלו ולהיות חלק מהחברה.

(מתוך [PISA 2018 Draft Analytical Framework \(2016, p. 11\)](#))

הגדרות אלה עולות בקנה אחד עם המטרות של הוראת העברית, על כן משימות ומטלות ברוח הגדרה זאת יהיו חלק מתוכנית העבודה השנתית בכל שכבת גיל.

המסגרת המושגית החדשה של פיזה 2018 ממפה את התהליכים הקוגניטיביים ואת ממדי ההבנה באופן זה:

קטגוריות על בסולם 2018 (ממדי הבנה)	תהליכים קוגניטיביים 2018
	שטף הקריאה
איתור מידע	נגישות ואחזור מידע בתוך הטקסט
	חיפוש טקסט רלוונטי ומיון מידע
הבנה (פרשנות והיסק)	ייצוג של משמעות מילולית
	מיזוג מידע ² והסקת מסקנות
הערכה ביקורתית ורפלקציה	הערכת האיות והמהימנות
	הערכה של תוכן וצורה
	זיהוי של עימות והתמודדות עימו

(מתוך [PISA 2018 Draft Analytical Framework \(2016, p. 21\)](#))

הממדים והתהליכים הללו נמצאים בבסיס המשימות והמבחנים בעברית (לרבות מבחני המיצ"ב).

! לעיסוק שיטתי בטקסטים מנקודות ראות שונות בהבנת הנקרא, לרבות התמקדות באוצר מילים חשיבות רבה, על כן יש להקפיד על קריאה של לפחות טקסט אחד בשבוע (בכיתה או בבית, בעבודה משותפת או בעבודה עצמית), כ-30 טקסטים בשנה. חשוב שהטקסטים יהיו בהיקפים שונים ובסוגות השונות, מודפסים ומקוונים.

² ראו הרחבה בסעיף מיזוג מידע בעמוד 8.

שילוב הפדגוגיה הדיגיטלית בשיעורי הבנת הנקרא

המציאות המתקשבת בימינו מחייבת הקניית מיומנויות דיגיטליות המקדמות קריאה וכתבייה, ועל המורים לעברית מוטלת המשימה החשובה של אימון התלמיד בכך עד להטמעתן. משנת תשע"ז מתאפשרת ההיבחנו בבחינת בגרות מתוקשבת בעברית, ובעתיד הקרוב גם בחינות המיצ"ב יהיו מתוקשבות.

המקצוע "עברית" נוגע גם לעניינים ולתחומים אחרים: מידענות – דליית מידע ממאגרי מידע ממוחשבים – עיסוק הדורש מיומנות של בָּרֵת העיקר, סיכום, שילוב טקסטים וכדומה; תקשורת ממוחשבת (תקשוב) – הדואר האלקטרוני והשיחה האלקטרונית ושימושיהם לצרכים לימודיים; עיבוד תמלילים במחשב – שימוש יעיל בטכנולוגיה לצורכי שכתוב ועיצוב של טקסטים.

(מתוך [תוכנית הלימודים בעברית, תשס"ג, עמ' 10](#))

על המורים ועל התלמידים בחטיבת הביניים לשלוט במיומנויות הללו ולשלבן במהלך הלמידה בכיתה ובשיעורי הבית והעבודות:

- חיפוש מושכל במאגרי המידע במרשתת
- דליית מידע אמין ושימוש מושכל בו
- קריאה בטקסט דיגיטלי והניווט בו: קישורים חמים, ניווט בדף האינטרנט וכדומה
- שימוש בכלי office בסיסיים להוראה ולקידום הכתיבה: כתיבה במסמך word ושימוש בכלי העריכה הבסיסיים ובכלים הדיאלוגיים שבו, כגון הוספת הערות, "עקוב אחר שינויים", שימוש במסמך שיתופי וכדומה

[חוזר מתנ"ה](#) לחינוך העל-יסודי לשנה"ל תשע"ט מציינ כי יש לשלב בכיתות ז-ט משימות היבחנו מתוקשבות בהבנת הנקרא וחלופות הערכה בסביבה דיגיטלית.

לשם כך אנו מציעים את מאגרי המשימות האלה:

- ✓ [יחידות ההוראה לחטיבות הביניים מהאתר של הפיקוח על הוראת העברית](#)
- ✓ [מאגר המשימות האורייניות המתוקשבות](#) (הכניסה למורים ולתלמידים היא באמצעות שם משתמש וסיסמה)

! יש לשלב בתוכנית ההוראה השנתית בכיתות זט פעילויות המבוססות על עקרונות של פדגוגיה דיגיטלית כמה פעמים בשנה. המשימות תיבחרנה בהתאם לתוכנית הלימודים ועל-פי הנושאים שהמורה מבקש לקדם בעזרת הפעילות הדיגיטלית.

לרשות המורים עומדים מאגרי משימות ברוח פיזה:

- [משימות באוריינות קריאה](#) (משימות ממבחי פיזה בעבר)
- הספר [שאלה של טקסט](#) בהוצאת משרד החינוך
- [מאגר המשימות האורייניות המתוקשבות](#) (הכניסה למורים ולתלמידים היא באמצעות שם משתמש וסיסמה)

! יש לשלב משימות אורייניות מתוקשבות באופן שוטף בעבודות הכיתה, בעבודות הבית, במסגרת התלקיט ובמבחנים, זאת בהתאם לרמת התלמידים ולתוכנית הלימודים.

פריסת התכנים בהבנת הנקרא (כולל אוצר מילים ומשמעים)

הוראת עברית: הבנה, הבעה ולשון היא הוראה ספירלית; אומנם מדי שנה תהיה חזרה על נושאי הלימוד השונים (אשר בעיקרם הם מיומנויות אורייניות), אך היקף הטקסטים ומורכבותם יגדלו בהדרגה. יש להקצות לפחות שעה או שעתיים שבועיות לקריאה ולכתיבה בעקבותיה.

- על התלמיד להיחשף לטקסטים בהיקפים שונים. ההיקף המרבי של הטקסטים במשימת הערכה בסוף כיתה ז יהיה כ-1000 מילים, בסוף כיתה ח (כולל בבחינת המיצ"ב) יהיה כ-2000 מילים ובסוף כיתה ט כ-2500 מילים. לצד היקף הטקסט יש להביא בחשבון את מורכבות הטקסטים ואת סוגי הטקסטים השונים, המצריכים "קריאות" שונות.³

- הטקסטים יהיו מסוגים שונים, רציפים (כגון מאמרים, ערכים אנציקלופדיים וויקיפדיים, מכתבים, ידיעות עיתונאיות, טורי דעה וכדומה) ושאינם רציפים (כגון תמונות, טבלה, גרף, הערות שוליים וכדומה).

- סוגי הטקסטים:

טקסט מידע

טקסט טיעון ושכנוע

טקסט שימושי (הנחיות והוראות, מדריך ומפעיל)

טקסט היצג, כגון טקסט המציג תופעה

מומלץ לקרוא את תתי-הפרקים [טיפולוגיה של טקסטים](#) ו[קריאה והבנת של טקסטים](#) בתוכנית הלימודים בעברית (תשס"ג).

הטקסטים יילקחו מספרי לימוד, מספרי יען, מעיתונים, מכתביעת ומאתרי אינטרנט מהימנים בהקשרים אישיים, ציבוריים, תעסוקתיים ולימודיים, ממקורות מודפסים ומקוונים. נושאי הטקסטים יהיו מתחומי השפה, התרבות, החברה ומתחומי עניין אחרים הרלוונטיים לבני הנוער ולחיהם במציאות היומיומית. על הטקסטים לזמן דיונים ערכיים כתשתית להוראת הבנת הנקרא והכתיבה.

ניתוח הטקסטים יכלול את התהליכים האלה:⁴

א. **איתור מידע**: נגישות ואחזור מידע בתוך הטקסט, חיפוש טקסט רלוונטי ומיון מידע.

ב. **הבנה** (פרשנות והיסק): ייצוג של משמעות מילולית, מיזוג מידע⁵ והסקת מסקנות.

ג. **הערכה ביקורתית ורפלקציה**: הערכת האיכות והמהימנות, הערכה של התוכן והצורה, זיהוי של עימות והתמודדות עימו.

³ בבחינת טקסטים לתרגול ולבחינה מומלץ להיעזר [בסולם להערכת קריאות של טקסט](#).

⁴ על פי המסגרת המושגית של פיזה 2018.

⁵ ראו הרחבה בסעיף **מיזוג מידע** בעמוד 8.

פירוט הדרישות בשאלות ההבנה:

א. איתור מידע

- איתור פרטי מידע גלויים בטקסטים, הן המרכזיים הן הנלווים.
- זיהוי קשרים לוגיים גלויים, כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, הסתייגות, השוואה
- ארגון מחדש של פרטי המידע בטקסט, כגון סידור מידע ברצף, שיבוץ מידע בטבלה

ב. הבנה

- הבנת מטרת הטקסט
- הבנת נושא הטקסט
- הבנת הרעיון המרכזי של הטקסט
- הבנת עמדות שונות המוצגות בטקסט
- הבנת קשרים לוגיים שאינם גלויים, כגון סיבתיות, הכללה ופירוט, השתלשלות עניינים, השוואה
- הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך הקשר
- הבנת אזכורים
- יצירת הכללות ופירוט
- השוואה
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט/ים⁶
- הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו

ג. הערכה ביקורתית ורפלקציה

תוכן

- הערכת תוכן הטקסט (טענות, אמירות, עמדות) באמצעות ידע עולם של הקוראים
- השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקוראים
- שימוש בראיות תומכות מן הטקסט ועימותן עם מקורות מידע אחרים שמחוץ לטקסט/ים
- העלאת השערות בנוגע לטקסט
- הצגת טיעונים מחוץ לטקסט ו/או הצגת הוכחות שמחוץ לטקסט לשם ביסוס
- הערכת מידת הרלוונטיות של פיסת מידע
- עימות המידע שבטקסט עם קודים חברתיים, מוסריים
- שימוש במידע העולה מן הטקסט/ים להקשרים, למצבים אחרים

לשון ומבנה (הבנה מטה-טקסטואלית)

- בחינה אובייקטיבית של איכות הטקסט והתאמתו לנסיבות התקשורת
- בחינת מידת התאמתם של רכיבים, כגון סגנון, משלב, בחירות לשוניות למטרת הכתיבה
- בחינת מידת השפעתם של רכיבים, כגון סגנון, משלב, בחירות לשוניות על הקוראים
- הבנת תפקידם הרטורי של חלקים בטקסט
- הבנת תפקידם של סימנים גרפיים בטקסט, כגון כוכבית, הדגשות
- הבנת העיקרון המארגן של הטקסט (מבנה לוגי-רטורי)

⁶ ראו הרחבה בסעיף מיזוג מידע שבעמוד הבא.

מיזוג מידע⁷

הכושר למזג מידע ממקורות אחדים עומד בבסיס האוריינות האקדמית והוא תנאי חיוני לרכישת דעת ממקורות שונים (שריג, 1991). מיזוג המידע מאפשר ללומד להתמודד עם כמויות גדולות של מידע כדי ליצור תובנות חדשות. לצד הדרישות הקוגניטיביות של הקריאה, המיזוג כרוך גם בייצוג המידע באמצעות כתיבה, במבנים לשוניים ההולמים את המשמעויות הלוגיות העומדות בבסיס המטלה (עמיר ואתקין, 2016).

המונח מיזוג עשוי להתייחס למשימות שונות, החל בזיהוי קשרים ויחסים בין פרטי המידע המופיעים במקורות השונים (לדוגמה קשרים של ויתור וניגוד, הוספה, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט), בין שני משפטים סמוכים באותו המקור, דרך הבנת הקשר בין כמה פסקאות וכלה בזיהוי הזיקות בין פיסות מידע בטקסטים שונים. כבר בראשית כיתה ז יש צורך בהוראה מפורשת של פעולות מיזוג מידע ברמת המשפט, הפסקה והטקסט ובממדי הבנה שונים.

במשימות שיש בהן פעולות מיזוג רמת הקושי מושפעת ממספר פיסות המידע שיש לבחון, מכמות המידע המתחרה, מידת הבלטת המידע ומאופי הטקסט: ככל שהתוכן מוכר פחות ומופשט יותר וככל שהטקסט ארוך ומורכב יותר, כך המשימה קשה יותר.

אוצר מילים ומשמעים

כיתות ז-ח	כיתות ט
- הבנת משמעויותיהן של מילים בתוך הקשר - יחסי מילים ומשמעים: יחסי נרדפות, ניגודיות והיכללות - התאמת ההגדרה והמשמעות המילונית להקשר - דרכי החיפוש במילון (שם עצם, שם תואר וצירופים) - מבנה ההגדרה: ההבחנה בין הפירוש לבין הדוגמה והמובאה - פרטים דקדוקיים: מין דקדוקי, חלקי דיבור (שם, פועל, תואר), נטייה ושורש	- הבנת משמעויותיהן של מילים בתוך הקשר - יחסי מילים ומשמעים: - נרדפות, ניגודיות והיכללות - פוליסמיה והומונימיה (אין דרישה להגדרה אלא לייצוגיהן במילון, להבנה ולשימוש) - לשון מושאלת (מטפורה), משמעות נלווית (קונוטציה חיובית או שלילית) - התאמת ההגדרה והמשמעות המילונית להקשר - הכרת סוגים שונים של מילונים פרט למילונים הידועים, כגון מילון על דרך ההווה, אגרון, לקסיקון, מילון דיגיטלי וכדומה. - דרכי החיפוש במילון (שמות עצם, שמות תואר, צירופים ופעלים) - סוגי הגדרות: הגדרה קלסית, הגדרה על דרך הנרדפות, הגדרה על דרך הניגודיות ותרגום - פרטים דקדוקיים: מין דקדוקי, חלקי דיבור (שם, פועל, תואר), נטייה, שורש והצרכה (התאמת מילות יחס קבועות לפעלים שונים ושינוי המשמעות בהתאם לשינוי מילות היחס, לדוגמה: קינא ב... או קינא ל...)

⁷ על כתיבת סיכום ממזג ראו עמודים 10-11.

הבעה בכתב

הוראת תחום ההבעה בכתב היא ספירלית. נושאים רבים חוזרים על עצמם ברמות שונות של העמקה ושל מורכבות בהתאם לשכבת הגיל. על כן, חשוב שהמטלות תהיינה מדורגות ומותאמות לשכבת הגיל. יש להקצות לפחות שעה או שעתיים שבועיות לקריאה ולכתיבה בעקבותיה. על הכתיבה להיות תהליכית ומלווה בתהליכי ויסות⁸, משוב, טיוט ובקרה. בנסיבות טבעיות הכתיבה נעשית בדרך כלל מתוך מניע כלשהו. לכן רצוי להקדים לכתיבה פעילות שתיצור הניעה (מוטיבציה) אצל הכותבים ועל המורה ליצור סיטואציה רלוונטית לכתיבה. על הכתיבה להיות לנמען אמיתי (שאינו רק המורה הבודק את הכתיבה) ולמטרה אותנטית הנוגעת לעולמו של התלמיד. כדאי להקפיד כי הכתיבה תהיה בזיקה לטקסט אחד או יותר במידת האפשר ולהימנע מהוראת כתיבה באמצעות תבניות קבועות.

הבעה בכתב בחטיבת הביניים כוללת כתיבה בסוגות שונות ולמטרות שונות, כגון טקסט טיעון, טקסט מידע טקסט מדריך ומפעיל. כמו כן היא כוללת מיומנויות כתיבת סיכום של טקסט אחד או יותר.

מהלכי כתיבה ותיעודם בתלקיט (תיק עבודות)

התלקיט כולל ראיות למהלכי הלמידה ולביצועי ההבנה של הלומדים בחומר הנלמד. בתחום הדעת עברית התלקיט הוא ממהות המקצוע: תהליכי קריאה, כתיבה, בקרה ושכתוב. בתלקיט מוצגות עדויות לתהליך שהתלמיד עובר במהלך הלמידה: הטקסטים שהתלמיד קורא ומשמשים לו תשתיות לכתיבה, הטיוטות שהתלמיד כותב, המשוב שהתלמיד מקבל מעמיתיו וממוריו והשכתוב שנעשה בעקבות המשוב שהתקבל.

כתיבה ארוכת טווח נוגעת למשך הזמן המוקדש לתהליך הכתיבה ולעיסוק בה עד לתוצר הסופי. חשוב לציין שיש דרכים שונות לקדם כתיבה: הערכת מורה של רכיבים מסוימים בכתיבה או של התוצר כולו, משוב עמיתים, פעילות כיתתית להערכת תוצרים ויצירת תבחיני הערכה, משוב ובקרה עצמית של התלמיד וכדומה. על כן, **אין הכרח שמורה יבדוק ויעריך כל טיוטה שתלמיד כתב**. עם זאת, מומלץ כי החומרים שהמורה בוחר להערכה, יוערכו במהלך כל השנה ולא יתרכזו בהערכה אחת מסכמת של התלקיט כולו. המלצות לארגון התלקיט, לתכנון מהלכי הכתיבה ולהערכת תוצרי הכתיבה יינתנו במסגרת ההדרכה וההשתלמויות.

! בכל אחת מהשכבות (ז-ט) יש לשלב לפחות שני תהליכי כתיבה ארוכי טווח בסוגות שונות שיבואו לידי ביטוי בתלקיט.

מאמרים על תלקיט כחלופה בהערכה ב[פורטל הפדגוגי](#).

⁸ ויסות הכתיבה הוא התהליך שבו הכותב מנהל את מחשבותיו, את רגשותיו ואת מעשיו כדי להגיע למטרות הכתיבה: שיפור יכולותיו ושיפור הטקסט הכתוב. מתוך ליכטינגר, ע' (2008). **האתגר שבהבעה: תהליכי ויסות ואסטרטגיות בכתיבה**. תל אביב: מכון מופ"ת.

פריסת התכנים בהבעה בכתב

- כתיבה למטרות שונות:
 - כתיבה למטרת שכנוע
 - כתיבה לצורך דיווח ולמסירת מידע
 - כתיבה למטרות הפעלה
- סוגי כתיבה:
 - כתיבת טיעון בהיקפים שונים: הבעת דעה, הבעת עמדה אישית והנמקתה, כתיבת תגובה. בכתיבה זאת חשוב להקפיד על איכות ההנמקה.
 - כתיבת טקסטים היצגיים ברצפים לוגיים שונים, כגון רצף כרונולוגי, סיבה ותוצאה, בעיה ופתרונה, תופעה גורמיה והשפעותיה ועוד.⁹
 - סיכום טקסט אחד או יותר. בהוראת הסיכום יש לעמוד על הוראת רכיבי הסיכום: השמטה, הכללה והבניה מחדש. בהוראת סיכום ממזג יש לעמוד על עקרונות של מיון והכללה ועל המאחד לעומת המייחד בין הטקסטים ביחס לעניין מסוים. בחטיבת הביניים הדרישה לסיכום ממזג אינה לצורך כתיבת סקירה אקדמית כנדרש בחטיבה העליונה. התוצר הנדרש הוא **הוא תוצר כתיבה עצמאי ובלתי מהוקשר**, אשר צריך לבטא הבנה מעמיקה של התלמיד בטקסטים שקרא. הבנה זו צריכה לכלול את היחסים בין הטקסטים, את העמדות השונות העולות מהם, את קווי הדמיון והמאחד ביניהם לצד המייחד כל אחד מהם. כלומר, במהלך הכתיבה הממוזגת הקוראים-הכותבים קוראים טקסטים אחדים בנושא אחד וממזגים אותם לכדי טקסט חדש (שריג, 1991). אין בחטיבת הביניים הכרח לאזכר את המקורות עלפי דרכי האזכור האקדמיות. בשלב זה אפשר להסתפק בהכללה של רעיונות משותפים בלא להזכיר מפורשות את מקורות המידע.
 - כתיבה של דיווח
 - ארגון מידע באמצעות היצגים חזותיים
 - המללה של היצגים חזותיים
 - כתיבת השוואה
- היקפי הכתיבה:
 - הוראת הכתיבה היא ספירלית ויש להרחיב את היקפי הכתיבה בהדרגה ובהתאם למטרת הכתיבה, לסוג הכתיבה ולאופי המטלה.
 - כיתה ז-ח עד 200 מילים
 - כיתה ט עד 300 מילים
- הערכת הכתיבה תכלול את ממדי ההערכה האלה:¹⁰
 - א. הבנת המטלה
 - כתיבה על הנושא הנדרש במטלה
 - היענות למאפייני הסוגה
 - כתיבה בהיקף הנדרש
 - ב. תוכן ומבנה
 - כתיבת פתיחה וסיום ההולמים את המטלה ואת הכתיבה
 - מיצוי התוכן: פירוט במידה הראויה להבהרת הנושא בהתאם להנחיות המטלה ולדרישות הסוגה
 - הימנעות ממידע עודף וממידע לא רלוונטי
 - יצירת לכידות רעיונית בטקסט
 - שימוש באמצעי קישור הולמים ומגוונים

⁹ יובהר כי אין המטרה כי המורה ילמד באופן שיטתי תבניות ורצפים לוגיים בכתיבה.
¹⁰ עם פרסום מפרט המיצ"ב לשנת תשע"ט (2019) ייתכנו שינויים קלים במינוחים ובמפרט התכנים. יש לעקוב אחר הפרסומים באתר הפיקוח על הוראת העברית ובאתר [ראמ"ה](#)

ג. עצמאות הטקסט ומודעות לנמען

- יצירת טקסט עצמאי (טקסט שאינו מהוקשר, טקסט המכיל את המידע הדרוש לנמען כדי להבין במה דברים אמורים)

ד. לשון

- תחביר: מבנה משפט תקין, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור
- פיסוק: שימוש הולם בסימני הפיסוק
- כתיב תקין (בלא הבחנה בין כתיב מלא ובין כתיב חסר)
- משלב לשון ההולם את הנסיבות התקשורתיות
- אוצר מילים: עושר לשוני ודיוק במשמעות

בהערכת הסיכום הממוזג יש לשים לב גם לרכיבים האלה:

- השמטה – הפחתת מידע שאנו חיוני למטרת המיזוג
- הכללה – ניסוח מכליל של מידע משותף מהטקסטים השונים והימנעות מחזרה על אותם רעיונות מפי כותבים שונים
- הבניה – ארגון מחדש של הטקסט על־פי מטרות המיזוג
- הימנעות מהעתקה גורפת של חלקים גדולים ממקורות המידע השונים
- שימוש בדרכי מסירה שונות, כגון דיבור ישיר, דיבור עקיף והסגרים (אין ללמד את המונח "הסגר" מבחינה תחבירית)
- שימוש מדויק בפועלי הבעה

הבעה בעל־פה

תחום ההבעה בעל־פה הוא חלק מתוכנית הלימודים של המקצוע עברית בחטיבות הביניים. התחום מפתח את מיומנויות "הדיבור האקדמי", ויש ללמדו באופן שיטתי בהיקף של כ־15% מסך שעות ההוראה מכיתה ז'-ט.

! כפועל יוצא יש לכלול תחום זה במדדי ההערכה של תחום השפה, קרי ציוני התלמידים בעברית יכלול את לימודי ההבעה בעל־פה בהיקף של 15% מציון המקצוע.

הוראת ההבעה בעל־פה תתמקד בשלוש סוגות מרכזיות: קריאה בקול של טקסטים מנוקדים ובלתי מנוקדים, קונויים ושאינם קונויים, הרצאת דברים (פרזנטציה) ודיון. סוגות אלה נלמדות כמטרה בשיעורי העברית כחלק מיחידות ההוראה הכוללות גם קריאה וכתובה. כמו כן הן נלמדות כאמצעי בשיעורים השונים בתחומי הדעת האחרים במסגרת ["תוכנית שלהב"ת](#).

במסגרת החלופות בהערכה, המאפשרות לצוותי ההוראה גמישות פדגוגית ואוטונומיה בהערכת התלמיד, ישלבו המורים לעברית התנסויות של דיבור בציבור (במסגרת קבוצת תלמידים, חבר דיון, כיתה, שכבה וכדומה) באירועי ההערכה השונים המרכיבים בין היתר את התלקיט. צוותי ההוראה יוכלו לבחור בהתאם לשיקוליהם משימות היבחנות מתאימות מתוך [מאגר המשימות של ראמ"ה](#) או פעילויות מתוך [יחידות ההוראה](#) של הפיקוח על הוראת העברית.

לפרטים נוספים יש לפנות לעדה מאורי, מדריכה ארצית – הבעה בעל־פה. adam4aori@gmail.com.

פריסת התכנים בהבעה בעל־פה

כיתה ז'	כיתה ח	כיתה ט
- קריאה בקול של טקסט מנוקד ובלתי מנוקד - דיון בקבוצה - טיעון בעל־פה	- הרצאת דברים (פרזנטציה) - דיון בקבוצה - טיעון בעל־פה	- דיון בקבוצה - הרצאת דברים (פרזנטציה) - טיעון בעל־פה

לשון ומטה-לשון

פרקי הלשון נוגעים לידע הדקדוקי בתוכנית הלימודים בעברית: הבנה, הבעה ולשון. על התלמיד להכיר את המושגים הבסיסיים במורפולוגיה העברית ובתחביר העברי. שליטה באלה נגזרת ממטרות תוכנית הלימודים בעברית והיא הבסיס להבנה המעמיקה של הדקדוק העברי שיילמד בחטיבה העליונה.

אגב כך, חשוב להקדיש את השיעורים הראשונים בשנה, ובייחוד בכיתה ז', בייחודה של העברית כשפה מתחייה, את מקומה של החייה הלאומית, את המתח המובנה שבין השפה הכתובה למדוברת ובין התקן לנורמה.

! יש להקדיש כשעה וחצי מסך השעות השבועיות השנתית להוראת התכנים הדקדוקיים ולשלב בהקשר הטקסטואלי הנלמד, במידת האפשר.

פריסת הנושאים בלשון ומטה-לשון

על התלמיד להכיר את המונחים הדקדוקיים: שורש, תחיליות, חלקי דיבור וכדומה, אך הוא לא יידרש להגדירם.

יש להשלים את הוראת הנושאים הלשוניים הכתובים לעיל ואת תרגולם בפרק זמן של שנתיים. בתי ספר הנבחרים בבחינת המיצ"ב נדרשים להשלים את הוראת התכנים עד בחינת המיצ"ב בכיתה ח. את פרק הזמן שיוותר ממועד בחינת המיצ"ב עד סוף השנה אפשר לנצל להמשך הלימוד והעמקה בפרקי אוצר המילים, המילונאות וההבעה בעלפה וכן לסיים את מהלכי הכתיבה ארוכי הטווח לתיק העבודות.

כיתות ז-ח	כיתה ט
- מבנה המילה: תחיליות וסופיות, שורש ותבנית - חלקי הדיבור: שם העצם, שם הפועל, שם התואר, הפועל (כולל שם הפועל), כינויי הגוף, מילות היחס, מילות הקישור - הפועל: זמני הפועל, הגופים והשימוש בהם - משמעויות הפועל – פעיל וסביל: זיהוי, המרה והתפקיד של שימוש במשמעויות אלה בטקסט. - הצירופים השמניים: צירוף הסמיכות (יידוע, וריבוי), צירוף שם העצם ושם התואר (יידוע וריבוי), צירוף היחס - ההבחנה שבין צירוף למשפט; המרה מצירוף למשפט (הפיכת שמות הפעולה לפעלים ולהפך) - המשפט: משפטי חיווי לעומת משפטי שאלה; פירוק משפטים והרכבתם. - היחסים הלוגיים והקשרים הלוגיים המבטאים אותם. את הקשרים הלוגיים יש להורות ברמת המשפט, הפסקה והטקסט השלם לצורכי ההבנה וההפקה של הטקסטים. יש לעמוד על השימוש המדויק של מילות הקישור בתוך הטקסט ולהימנע מעל פה של טבלאות	<u>מערכת הצורות</u> - דרכי תצורת השם: שורש ומשקל, בסיס וצורן סופי, הלחם בסיסים. לא תידרש ידיעת משמעויות המשקלים והצורנים. - מערכת הפועל: נטיית הפועל בגזרת השלמים בשבעת הבניינים - משמעויות הפועל – פעיל וסביל: זיהוי, המרה והתפקיד של שימוש במשמעויות אלה בטקסט. <u>התחביר</u> - חלקי הדיבור: שם העצם, שם הפועל, שם התואר, הפועל (כולל שם הפועל), הכינויים, מילות היחס, מילות הקישור - הצירופים השמניים: צירוף הסמיכות (יידוע וריבוי), צירוף שם העצם ושם התואר (יידוע וריבוי), צירוף היחס - הבחנה בין הצירוף לבין המשפט - זיהוי נושא ונשוא במשפט - הקשרים הלוגיים: את הקשרים הלוגיים יש להורות ברמת המשפט, הפסקה והטקסט השלם לצורכי הבנה והפקה של טקסטים. יש לעמוד על השימוש המדויק של הקשר הלוגי של מילות הקישור בתוך הטקסט ולהימנע משינון בעל פה של טבלאות קשרים למיניהן.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

לשון ומטה לשון

● על התלמיד להבחין בין מילות שעבוד לבין מילות חיבור כבסיס להבחנה שבין סוגי המשפטים השונים. ● סוגי המשפטים : פשוט, איחוי (מחובר) ומורכב. יש להורות את ההבחנה בין סוגי המשפטים בחתך רוחב ובמבט על. ● הפיסוק התקין : נקודה, פסיק, סימן שאלה, סימן קריאה, נקודתיים ומירכאות	● קשרים למיניהן. יש לעמוד על היחסים הלוגיים האלה : זמן (כרונולוגיה), סיבתיות (סיבה ותוצאה), תנאי, ניגוד, ויתור והסתייגות. ● דרכי המסירה : דיבור ישיר ודיבור עקיף ● סימני הפיסוק : נקודה, סימן שאלה, סימן קריאה, נקודתיים, מירכאות ● שם המספר : המספר המונה (לצורך מניה, לציון תאריכים ולציון סתמיות), המספר הסודר
<u>שם המספר</u> ● מספר המונה כולל תאריכים ● המספר הסודר ● המספר סתמי	

1.5 צומתי הערכה בחטיבת הביניים

משימות הערכה לכיתות ז, ט

משימות ההערכה יכולות לשמש את המורים ליישור קו בין כלל התלמידים בשכבה (ואפילו ברשות העירונית) ולמפוי הישגי התלמידים כבסיס לבניית תוכניות לשיפור ההישגים. לרשות המורים תישלח תבניות משימה לכיתה ז ולכיתה ט, ועל בסיסן אפשר יהיה לחבר משימות בית ספריות ומבחנים. אפשר ומומלץ, כמובן, לבסס את המשימות על משימות ההערכה הקיימות, העומדות לרשות המורים [בפורטל הפדגוגי](#).

בתי הספר "האדומים" שהוגדרו במטה המשרד (רשימה של בתי הספר בכל מחוז תינתן על ידי המדריכה המרכזת במחוז) **יחויבו** להיבחן פעמיים בשנה במשימות הערכה שיפותחו בפיקוח על הוראת העברית ויישלחו לבית הספר באמצע השנה (לקראת סוף נובמבר-תחילת דצמבר) ובסוף השנה (באמצע חודש מאי).

חוזר מפורט בעניין יישלח בראשית השנה.

בחינות המיצ"ב לכיתות ח

בשנה"ל תשע"ט יתקיים מבחן המיצ"ב לבתי הספר **בקבוצה 2**.
בחינת המיצ"ב החיצוני בעברית לכיתה ח תתקיים ביום שלישי, כ"ח באדר א' תשע"ט, 5 במרץ 2019.
בחינת המיצ"ב הפנימי בעברית לכיתה ח תתקיים ביום חמישי, כ"א באדר ב' תשע"ט, 28 במרץ 2019.

כיוון שמבחני המיצ"ב הפנימיים שיישלחו לבתי הספר זהים למבחנים החיצוניים שייבחנו בהם תלמידי קבוצה 2, מומלץ לקיים את המיצ"ב הפנימי בתאריך המצוין לעיל. בית הספר יוכל לבחון במועד מאוחר יותר, לפי שיקול דעתו, אך יש להביא בחשבון את האפשרות שהמבחן ייחשף לתלמידים עוד בטרם העברתו. אירועים כאלה התרחשו בשנים עברו ופגעו בחלק מבתי הספר שבחרו להעביר את המבחנים במועדים מאוחרים מאלה שהומלצו על ידי ראמ"ה. **נא לא לקיים את המבחנים הפנימיים לפני המועד המצוין לעיל.**

מומלץ להיעזר בבחינות המיצ"ב מהשנים שעברו, המפורסמים [בפורטל הפדגוגי](#).

המעוניינים להצטרף למאגר מערכי **בחינות המיצ"ב** יעקבו אחר מכרזים והצעות עבודה [באתר ראמ"ה](#). בראשית שנה"ל תשע"ט יצא קול קורא ובו תנאי הסף להגשת מועמדות כמעריך. יובהר כבר כי מעריך בחינות המיצ"ב יהיה רק מורה לעברית בעל ניסיון בהוראת עברית בחטיבת הביניים, בעל תואר בלשון עברית ותעודת הוראה או רישיון הוראה. כמו כן, מעריך בחינות המיצ"ב חייב להציג אישור על השתתפות (כולל ציון) בהשתלמות מפמ"ר בשלוש השנים האחרונות ולשלוח במיומנויות מחשב.

1.6 שאלות עמ"ר (ערכים מעורבות ורלוונטיות)

כחלק מהלמידה המשמעותית הוקמה במזכירות הפדגוגית ה"חממה פדגוגית", המשמשת מרחב לפיתוח רעיונות ויוזמות לגיוון ההערכה בבחינות הבגרות ובבחינות הבית-ספריות. במסגרת ה"חממה הפדגוגית" ישולבו שאלות חשיבה, ערכים, מעורבות ורלוונטיות בהוראה ובבחינות. במקביל יורחבו התוכניות הממירות בחינת בגרות בחטיבה העליונה. המורים מוזמנים להציע יוזמות או להצטרף ליוזמות הקיימות המחליפות בחינת בגרות על פי תנאי סף ועמידה בדרישות מחייבות.

שאלות עמ"ר שואפות להיות שאלות [חשיבה מסדר גבוה](#) הנוגעות לחיי הלומדים והעוסקות בערכים כלליים או העולים מתוך תוכנית הלימודים. תפקידן של השאלות הללו הוא לקדם למידה בעלת משמעות ללומד ולעורר שיח ערכי בכיתה. בשנה שעברה החלנו להטמיע את העיסוק בשאלות עמ"ר כבסיס לדיון בערכים ובנושאים המעודדים את מעורבות התלמיד והרלוונטיים לעולמו ולחיי. העיסוק בכך היה חלק מהפיתוח המקצועי ומהשיח בכיתה וקיבל ייצוג בשאלון הבגרות בהיקף של חמש נקודות.

על המורים לקדם שיח עמ"ר בלמידה כחלק מהנושאים העולים מן הטקסטים הנלמדים, מן הטקסטים המופקים וכחלק מהעיסוק בידע הלשוני ומהרלוונטיות שלו לחיי היום-יום של התלמיד. **שאלות עמ"ר יופיעו בבחינת המיצ"ב.** בבחינות הבגרות שאלת עמ"ר תהיה בהיקף של עד עשר נקודות ותכלול סעיפי ידע וערכים. בהערכת שאלות אלה תיבחן יכולת ההבעה וניסוח התשובה בכתיבה מעמיקה, מבוססת ולכידה, הנשענת על ידע רלוונטי של התלמיד ומידע מתוך הטקסטים.

למאמרים בנושא שאלות העמ"ר ולשאלות נוספות בכלל תחומי הדעת ראו [כאן](#).

1.7 התפוקות המצופות

- כל הצוותים יבנו תוכנית עבודה על פי יעדי משרד החינוך והפיקוח על הוראת העברית.
- כל בתי הספר ישלבו את עקרונות שלהב"ת בצורה מערכתית.
- כל המורים ישלבו פדגוגיה דיגיטלית בהוראת העברית כולל שילוב של יחידות ההוראה המתוקשבות והמשימות המתוקשבות.
- כל המורים ישלבו מטלות בהבעה בעל פה בשפת האם ובתחומי הדעת השונים ויזמנו התנסויות לרכישת מיומנויות של דיבור בציבור ובכללן דיבור למטרות אקדמיות, כגון הרצאת דברים (פרזנטציה) במקצועות השונים.
- כל המורים יקדמו שיח עמ"ר וישלבו שאלות עמ"ר בלמידה בכיתה, בשיעורי הבית ובמבחנים.

2. פיתוח מקצועי ומשאבים להוראה

2.1 הדרכת המורים לעברית בחטיבות הביניים

- להדרכה הבית-ספרית בשנה"ל תשע"ט שתי מטרות:
- לייעל את ההוראה בשיעורי העברית
 - למנף את עקרונות שלהב"ת כתוכנית מערכתית בבית הספר

ההדרכה בבית הספר תתקיים בתדירות של פעם בשבועיים-שלושה בהתאם לצורכי בית-הספר. המדריכה תגיע לבית הספר לשלוש שעות. ביום זה תתקיים סדנה בית-ספרית לצוות המורים לעברית ולמורים מתחומי הדעת בשכבות ז-ט בשעות קבועות. יש לשבץ את שעות הסדנה במערכת השעות של המורים כחלק משעות ישיבות הצוות. נוסף על כך תצפה המדריכה בשיעורים, תנחה באופן פרטני את המורים ותיפגש עם רכזת העברית. יום רביעי הוא היום שנקבע במקרה להדרכה בתחום הדעת עברית. יש לתאם את ההדרכה עם המדריכה הבית-ספרית. אם מתעורר קושי לקיים סדנה ביום זה (לבית הספר או למדריכה), יש לקבוע מועד חלופי בתיאום עם המדריכה.

מדריכות ארציות

שם	תפקיד	טלפון	דוא"ל
ד"ר עליזה עמיר	רכזת הדרכה ארצית, מנהלת תוכנית שלהב"ת	052-3529006	lizamir62@gmail.com
מרים רבינוביץ'	מדריכה ארצית, מנהלת מיזם הכתיבה	052-4578471	miriamrab18@gmail.com
עדה מאורי	מדריכה ארצית להבעה בעל-פה	054-5429865	adam4aori@gmail.com
ענבל גורן	מדריכה ארצית - החממה הפדגוגית, פיתוח והערכה	050-2626021	goreninbal@gmail.com
ד"ר נורית גנץ	מדריכה ארצית להוראת עברית (הבנה, הבעה ולשון) לבגרות לעולים החדשים	050-6842053	dnganz@bezeqint.net
יעל נזר	מדריכה ארצית, תקשוב והטמעת פדגוגיה דיגיטלית	0548023823	ynezer@gmail.com
אביבה משה-אוריגד	מדריכה ארצית להוראת העברית באגף שח"ר	050-6907606	avivamo@education.gov.il

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

מדריכות מרכזות

מחוז	שם	טלפון	דוא"ל
דרום	סמדר הליבני	052-9288211	smadarhal@gmail.com
תל אביב	יעל דוד	054-5365405	rael368@gmail.com
מרכז	ד"ר עליזה עמיר	052-3529006	lizamir62@gmail.com
מנח"י	מירב אברוך	052-3460034	meravavruch@gmail.com
ירושלים	רותי אוזרת	054-4885505	rutiavizrat@gmail.com
חיפה	יהודית שכטר	054-7299536	yehudit.shechter@gmail.com
צפון	עדי זקר	052-4488125	zakara62@gmail.com
התיישבותי	אביגיל סער	052-4267692	savigael@netvision.net.il

2.2 ההשתלמויות

פירוט מערך ההשתלמויות יישלח על ידי המדריכות המרכזות ויפורסם [באתר הפיקוח על הוראת העברית](#).
מכל בית-ספר יישלח נציג אחד לפחות להשתלמות.

במסגרת ההשתלמות ייכללו בין השאר התכנים הבאים:

- חשיפה ליחידות הדיגיטליות ברוח פיזה
- שימוש בכלים דיגיטליים בשיעורי עברית
- הכתיבה הממוזגת
- כתיבה ארוכת-טווח
- התלקיט ככלי להוראה ולהערכה
- הבעה בעלפה – דיבור בציבור
- התאמת התכנים להוראה בכיתות האגף לנוער בסיכון

2.3 קהילת המורים לעברית

המורים לעברית בארץ הם קהילה רבת כוח והשפעה על עתיד הנוער. אני מזמין את כל המורים לעברית להצטרף לקהילת המורים לעברית בגוגל. בקהילה אפשר לשתף בחומרים, להתעדכן בהודעות ולקבל מענה לשאלות. הודעות המתפרסמות בקהילה יגיעו ישירות לתיבת הדואר שלכם.

תהליך ההרשמה לקהילת המורים:

◀ לחצו על הקישור הבא:

<https://groups.google.com/forum/#!forum/eduivrit>

◀ לחצו על "הצטרף לקבוצה"

◀ בתיבת הטקסט שתיפתח בחרו את האופן שבו יישלחו אליכם ההודעות

◀ לחצו על "הצטרף לקבוצה זו"

2.4 הפורטל הפדגוגי למורים לעברית בחטיבות הביניים

[הפורטל הפדגוגי](#) שואף להיות ארון הספרים והמרכזייה הפדגוגית הווירטואלית של המורה לעברית בחטיבת הביניים. הפורטל הוא מאגר עדכני של חומרי למידה, יחידות הוראה, משימות הערכה ומבחנים כמו גם של כלי עזר למורה, ספרות מקצועית, תוכניות מוקלטות, הרצאות, מצגות, מאגרי מידע וחומרי העשרה רבים.

2.5 תיק תוכניות הלימודים לעובדי הוראה

[תיק תוכניות הלימודים](#) לעובדי הוראה הוא כלי מקוון חשוב ומשמעותי ללמידה. התיק מציג את כלל תוכניות הלימודים בכל תחומי הדעת, בכל שכבות גיל ובכל המגזרים. התיק מאפשר לתכנן את התהליך הלימודי והחינוכי ביעילות מרבית תוך יצירת קשרים בין ידע, מיומנויות וערכים כפי שעולים מתוכניות הלימודים בתחומי הדעת השונים.

תיק תוכניות הלימודים כולל את המידע הזה:

1. הידע הנדרש עלפי תוכנית הלימודים
2. המיומנויות המרכזיות בכל תחום דעת (קוגניטיביות, תוך אישיות ובין אישיות)
3. הערכים המרכזיים בתחומי הדעת השונים
4. מגוון חומרי למידה, יחידות הוראה, סרטונים וכלי הערכה

תיק תוכניות הלימודים מעודד לגוון את אופני הלמידה תוך שימוש בכלים עכשוויים ברוח הלמידה המשמעותית. התיק מהווה חלק ממהלך אסטרטגי לאומי רחב היקף אשר נועד להתאים את הלמידה לאתגרי המאה ה-21.

2.6 ספרי הלימוד המאושרים לחטיבות הביניים

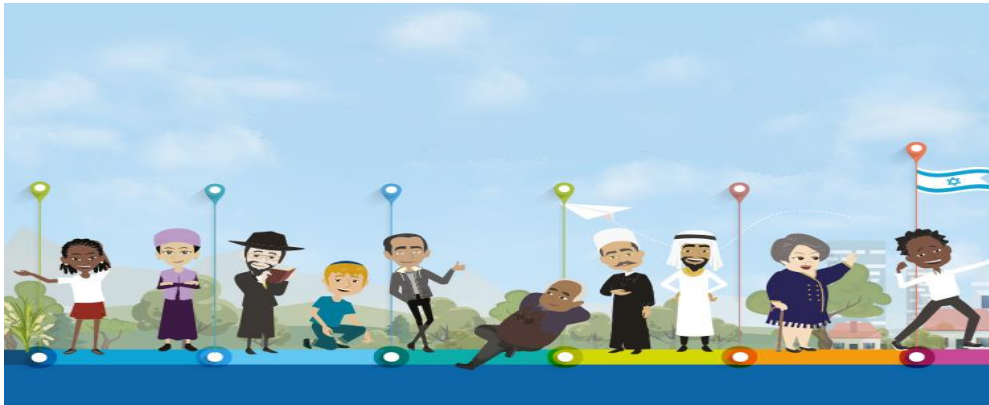
ספר הלימוד	כיתה	מחברים	הוצאה לאור
דרך המפה	ז	נורית נתן ואלי קוזמינסקי	יסוד
חוט"בים לשון	ז	דולי לוי ומאיה דלל	רכס
לגלות את הטקסט	ז	גאולה ברקוביץ'	ג' ברקוביץ'
מילה טובה מאוד - הבנה הבעה ולשון	ז	שרה ליפקין ושרון שני-אורבן	מטח
גולשים עם המילים	ז	רחל אוסטרובסקי ואורנה ויילר	יבנה, בונס
דרך המפה	ח	נורית נתן ואלי קוזמינסקי	יסוד
חוט"בים לשון	ח	דולי לוי ומאיה דלל	רכס
לגלות את הטקסט	ח	גאולה ברקוביץ'	ג' ברקוביץ'
מילה טובה מאוד - הבנה הבעה ולשון	ח	ש' ליפקין, ש' שני-אורבן	מטח
חוט"בים לשון	ט	דולי לוי ומאיה דלל	רכס
מטיילים בשבילי הטקסט	ט	ני גנאל, ק' נשר שרעבי	שרי הוצאה לאור
מילה טובה מאוד - הבנה, הבעה ולשון	ט	שרה ליפקין ושרון שני-אורבן	מטח
שאלה של טקסט - הבנה והבעה לבית הספר העי"ס	ז-י	רונית גדיש, סימה חרוב, ניצה פרילוק ורחל רוזנר	משרד החינוך

2.7 התמונה הישראלית

"[התמונה הישראלית](#)" היא מיזם חדשני המעניק חוויות לימוד ייחודיות לתלמידים. באמצעות התמונה הישראלית יכולים התלמידים לחוות עשרות אירועים מרכזיים שעיצבו את המדינה, לחקור אותם ולהעמיק בהם. המיזם פותח במזכירות הפדגוגית במשרד החינוך לרגל שנת ה־70 למדינה. המורים מוזמנים להשתמש ב"תמונה הישראלית" ולשלב בשיעורים את הפעילויות המוצעות בה.

למיזם שלושה רכיבים:

- ציר זמן מודפס המיועד לתלייה בבית הספר
- יישומון (אפליקציה) מציאות רבודה, הניתן להורדה לטלפון חכם ומיועד לשימוש בקרבת ציר הזמן המודפס
- אתר אינטרנט "[70 שנה למדינה](#)" המציע מידע נוסף להעמקה ופעילויות חינוכיות משלימות

3. תוכניות ייחודיות

3.1 תוכנית אל"ה ועקרונות שלהב"ת – המאחד והמייחד

בטבלה שלהלן מוצגים המאפיינים המשותפים והייחודיים של כל אחת מהתוכניות אל"ה ושללהב"ת. מטרת ההשוואה היא לאפשר לבית הספר שבו מופעלת תוכנית אל"ה לבנות תוכנית עבודה מיטבית בעבור המורים ולקידום של התלמידים. מאוד חשוב שטבלה זאת תועבר לעיונם המעמיק של המת"לית, רכז/ת העברית, מדריכת שלהב"ת ולבעלי תפקידים נוספים בבית הספר על פי שיקול דעת המנהל/ת.

תוכנית אל"ה	תוכנית שלהב"ת (שיעורי עברית בחטיבת הביניים)	
אוכלוסיית היעד תלמידים	תלמידים שאותרו במבדק עמ"ת לצורך התערבות : תלמידים בחטיבת הביניים (שאינם תלמידי שילוב) שנמצאו במבדק עמ"ת ברמות הביצוע הבסיסית ומתחת לבסיסית ואותרו על ידי צוות רב מקצועי בבית הספר.	כלל תלמידי הכיתות בחטיבות הביניים
		מורים
מורים	מורים המלמדים את התלמידים שאותרו ומלמדים מקצועות עתירי מלל	כלל המורים המשתתפים בתוכנית שלהב"ת על פי המודל שבית הספר בחר.
מאחר שמדובר בשתי תוכניות לקידום תפקודי שפה של כלל התלמידים, על מנהל בית הספר לדאוג לתיאום בין המת"לית לבין מדריכת שלהב"ת בנוגע לבחירת המורים, להוראת הנושאים ולקידום כל היעדים.		
יעדי התוכנית	1. קידום התלמידים בשפת אם תוך התייחסות מותאמת לקשיי הלמידה ולמיומנויות הדורשות חיזוק	1. הבניית תהליכי הוראה המותאמים לצורכי כלל הלומדים
	2. הבניית תהליכי הוראה המותאמים לצורכי הלומדים (הנ"ל) והתמודדות עם קשייהם בכיתה מלאה ובקבוצה קטנה	2. הבניית תהליכי הוראה המותאמים לצורכי כלל הלומדים בכיתה מלאה ובקבוצה קטנה
	3. הקניית אסטרטגיות ספציפיות בשפה ובתהליכי חשיבה ועיבוד מידע לתלמידים לצורך התערבות במקצועות עתירי מלל וקידום תפקודי לומד	3. במסגרת שיעורי העברית הוראת המיומנויות האורייניות על פי תוכנית הלימודים ותרגולן גם באמצעות טקסטים מתחומי דעת שונים ובערוצי שיח שונים מגוונים
	4. הקניית פיתוח מקצועי למורים המלווים את קבוצת התלמידים באמצעות השתלמות מתוקשבת מטעם מט"ח	4. הקניית מיומנויות אורייניות לכלל המורים בתחומי הדעת השונים, עבור כלל התלמידים בשעות ישיבת הצוות והסדנה הבית ספרית
חשוב שתהיה שפה משותפת בין המת"לית לבין מדריכת שלהב"ת בנוגע למיומנויות האורייניות. חשוב שהמת"לית תתאים את שפת המושגים לשפה האוריינית של תוכנית הלימודים בעברית. אשר להוראה בקבוצות קטנות והמענה לשונות, חשוב להיעזר במת"לית וללמוד את העקרונות של עבודה בקבוצה קטנה תוך מתן מענה לשונות.		

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

1. היערכות ארגונית של ביה"ס על פי המודל שבחרו, לרבות שעת צוות קבועה במערכת בתיאום עם מדריכת שלהב"ת להוראה שיתופית 2. בניית תוכנית עבודה על-פי המודל שנבחר (על פי ההנחיות במסמך מתנ"ה) 3. השתלמויות במרכזי פסג"ה למורים לעברית 4. הדרכה בית ספרית למורים מתחומי דעת	1. מבדק עמי"ת¹¹ לכלל תלמידי כיתות ז בתוכנית אל"ה, לאיתור תלמידים מתקשים הנמצאים ברמות הביצוע הבסיסית ומתחת לבסיסית על פי הגדרות המבדק. 2. מת"לית (מורה-מעריכת תפקודי למידה) 3. היערכות ארגונית של בית הספר 4. בניית תוכניות התערבות חינוכיות לתלמידים במיקוד 5. השתלמויות והדרכות למורים המלווים את התלמידים בשעה הפרטנית. 6. השתלמויות למת"ליות	מרכיבי התוכנית
מדריכת שלהב"ת/ מדריכה בית-ספרית לעברית – פירוט תפקידיה : 1. נפגשת עם צוות העברית בתדירות של אחת לשלושה שבועות בממוצע 2. עובדת על פי המודל הבית-ספרי. 3. המדריכה אינה עובדת באופן ישיר עם תלמידים אלא מנחה את המורים באמצעות סדנאות. 4. המורים מיישמים את הפעילויות שהוחלט עליהן בכיתות, וחוזרים עם משוב לסדנה.	מת"לית- פירוט תפקידיה : 1. הטמעה מערכתית של תוכנית אל"ה בביה"ס תוך חיבור ליעד ההכלה ולתוכניות נוספות אחרות הפועלות בביה"ס לקידום תלמידים מתקשים 2. שותפות ומעורבות פעילה בצוות הרב מקצועי 3. ליווי תהליך מיפוי תלמידי שכבה ז (מומלץ בשיתוף פעולה עם רכז/ת עברית) 4. בניית תוכניות עבודה קבוצתיות ופרטניות עם מורי אל"ה בעקבות ממצאי המיפוי והחלטות הצוות הרב מקצועי הבית ספרי 5. המת"לית עובדת באופן ישיר עם תלמידים שבמיקוד. 6. הדרכת המורים בדרכי הוראה, וטיפול בתלמידים במיקוד בהתאם לתוכנית העבודה	פיתוח מומחה בית-ספרי

¹¹ מבדק עמי"ת נועד להעריך את כישורי הבנת הנקרא והפקת הטקסטים של התלמידים במעבר מביית-הספר היסודי לחטיבת הביניים לצורך קידום הידע השפתי כתשתית ללמידה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

	7. עריכה ממוקדת של תפקודי למידה במידת הצורך לתלמידים שביחס אליהם קיים צורך במידע נוסף. 8. ניהול הידע והמידע המצטבר על תפקודו של התלמיד המתקשה באופן מובנה ומסודר בתיק תלמיד.	
1. שיתוף המנהל/ת והרכז/ת הפדגוגי בבניית מודל העבודה 2. קביעת מפגשים קבועים לאורך שנה"ל במסגרת שעות הלימודים 3. תיק שלהב"ת – בכל בית ספר יש תיק שלהב"ת הכולל את יעדי התוכנית, חומרי למידה ופעילויות הוראה של המורים המשתתפים בשלהב"ת. התיק יהיה במקום נגיש לצוות החינוכי.	1. הקמת צוות רב מקצועי בראשות מנהל בית הספר ובהשתתפות בעלי תפקידים רלוונטיים 2. קביעת מפגשים קבועים לאורך שנה"ל לצורך קביעת מדיניות העבודה והטיפול בתלמידים מתקשים 3. באחריות מנהל בית הספר לבנות תוכנית עבודה שנתית להפעלת תוכנית אל"ה עפ"י העקרונות, תוך הגדרת תפוקות ומדדי הצלחה 4. שיבוץ שעות הנחיית המת"לית את המורים במערכת השעות הבית ספרית ובמערכות האישיות של המורים 5. שיבוץ מורים בשעות הפרטניות לעבודה עם תלמידים מתקשים במסגרת התוכנית במקצועות עתירי המלל 6. קביעת מסגרות ההוראה (הוראה שיתופית, הוראה בקבוצה קטנה) 7. ניהול הידע המצטבר על תפקוד התלמיד בתיק תלמיד 8. תיק אל"ה – בכל בית ספר יהיה תיק אל"ה שיכלול תיעוד של עבודת המת"לית, כולל חומרים שפותחו עם המורים. התיק יהיה במקום נגיש לצוות החינוכי.	היערכות ארגונית בבית הספר וניהול התוכנית
1. הנחייה קבועה של המורים המשתתפים בשלהב"ת אחת לשלושה שבועות בממוצע לאורך שנת הלימודים	1. הנחייה קבועה של המת"לית את המורים המלמדים בתוכנית אל"ה לאורך שנת הלימודים 2. מדריכה מחוזית מקיימת מפגשים קבועים לאורך השנה בבתי הספר עם המת"לית ועם הצוות החינוכי	הדרכה בית ספרית

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

2. מדריכה מחוזית מקיימת מפגשים קבועים עם מדריכות שלהב"ת		
השתלמות בפסג"ות (מקוונות ו"פנים אל פנים") למורי העברית עיקרון מארגן : עמידה על העקרונות האורייניים המשותפים לתחומי הדעת מחד, והתייחסות למאפיינים הלשוניים הייחודיים לכל תחום - מאידך. להלן חלק מנושאי ההשתלמות (בכל שנה יש מיקוד אחר) : • דיאלוג עם טקסט – פרופיל קריאות (עוצמות וחולשות של הטקסט הלימודי, דוגמאות מספרי לימוד בתחומי דעת שונים) • קריאה ביקורתית של טקסטים (התייחסות גם לאסטרטגיות קריאה) • שאילת שאלות • ניסוח שאלות על ידי מורים על פי ממדי הבנה • מאפייני הטקסט הלימודי במדעים, בהיסטוריה, בג"ג, באמנות ובאזרחות • הרחבת אוצר מילים – חשיבות ודרכים • השאלה כטקסט - דגש על אסטרטגיות מטה קוגניטיביות • תכנון תשובה (לשאלה), כתיבה ובקרה • תהליך הכתיבה (כתיבת טיעון) כולל הערכת כתיבה • כתיבה לנמען אמיתי • מיומנות ההשוואה • מיזוג מידע מכמה טקסטים ו/או מטקסטים רציפים ובלתי רציפים • סיכום ממוזג • הבעה בעל פה : הרצאה למטרות למידה • שילוב עקרונות של למידה משמעותית ביחידות הוראה • שילוב תקשוב בשיעורי עברית • חשיבות התלקיט בתהליכי הוראה-למידה היקף ההשתלמות – 30 שעות, ארצי	השתלמות מקוונת למורים המלווים את התלמידים במיקוד מטרות ההשתלמות : • להרחיב ולהעמיק את הידע של המורים בתחום קשיי למידה ולקויות למידה • להקנות למורים אסטרטגיות ומיומנויות הוראה לקידום תלמידים מתקשים ו/או בעלי ליקויי למידה בתחומי הדעת הנלמדים במסגרת תוכנית אל"ה במקצועות עתירי מלל. • לחזק את אמונת המורה ביכולתו לקדם תלמידים מתקשים ו/או עם ליקויי למידה הן במסגרת הכיתה הן בקבוצות למידה קטנות • לתת בידי המורה כלים ייחודיים, הנשענים על ידע מחקרי עדכני, לקידום תלמידים מתקשים ובעלי ליקויי למידה, הן במסגרת הוראה בכיתה והן בקבוצות למידה קטנות תוכנית ההשתלמות על פי הנושאים / יחידות הלימוד : • תפקיד המורה כמקדם תלמידים מתקשים • מאפייני תלמידים המתקשים בלמידה ותלמידים עם ליקויי למידה • השפעת קשיים בתפקודי שפה על רכישת מיומנויות קריאה וכתיבה • לקויות בשפה והשלכות על הבנה והפקת מידע מטקסט • קשיים בקשב ובתהליכים ניהוליים -השלכה על למידה וארגון ידע • קידום תלמידים מתקשים במסגרת הכיתה הרגילה תוך התייחסות לשונות הלומדים • הערכה - דרכים להערכת התקדמות תלמידים מתקשים במסגרת הקבוצה ובכיתה הרגילה • כניסה לעולמו של התלמיד המתקשה : הנעה ומשמעות כמקדמי למידה ורלוונטיות של כלים לקידום הלמידה היקף ההשתלמות – 30 שעות, ארצי	השתלמויות למורים

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

1. מיפוי תלמידי כיתה ז במבדק עמ"ת באחריות המת"לית ובשיתוף פעולה עם רכז/ת עברית 2. השתתפות המת"לית בחלק ממפגשי שלהב"ת כדי לתת מענה למורים לגבי אוכלוסיית התלמידים המתקשים בכיתה. 3. קשר שוטף בין מדריכת שלהב"ת ומת"לית בית הספר שיכלול את הפעולות הבאות: א. לקראת פתיחת שנת הלימודים יתקיים מפגש עבודה לתכנון העבודה ולבניית תוכנית עבודה בית ספרית המאחדת והמייחדת (על פי המסמך הנ"ל), כולל היערכות לקראת העברת המבחן ומיפוי. ב. לקראת סוף השנה יתקיים מפגש לסיכום ולהמשך פעילות. ג. יידוע הדדי של המת"לית ושל מדריכת שלהב"ת לגבי הנושאים שיידונו ויילמדו במסגרות השונות: סדנאות המורים, השתלמויות המורים והעבודה עם התלמידים. ד. יידוע מדריכת שלהב"ת בנושאי הלימוד ודרכי הוראה ייחודיים לאוכלוסיית התלמידים במיקוד (נושאים הנגזרים מנושאי שלהב"ת) ונושאים נוספים הנוגעים להיבטים רגשיים ותפקודיים של התלמיד.	שיתופי פעולה
--	----------------------------

3.2 מיזם הכתיבה הדיגיטלית בחטיבות הביניים

משנה"ל תשע"ז מתקיימת בכמה בתי ספר במחוז מרכז תוכנית חלוץ (פיילוט) בהוראת עברית בסביבת moodle. סביבה זו כוללת את כל יחידות ההוראה שפותחו על ידי הפיקוח על הוראת העברית ויחידות הוראה חדשות. בתקשוב היחידות הובאו בחשבון צורכי תחום הדעת והכלים הדיגיטליים המקדמים את תחום העברית, לרבות הכתיבה. בשנה"ל תשע"ט תורחב התוכנית לבתי ספר נוספים. בהמשך היא תיושם בבתי ספר נוספים בערים נוספות.

לפרטים נוספים יש לפנות לד"ר עליזה עמיר lizamir62@gmail.com
או ליעל נזר, האחראית על תקשוב והטמעת פדגוגיה דיגיטלית בפיקוח על הוראת העברית
ynezer@gmail.com

3.3 שפת הבית ושפת בית הספר – קהילת מורים לומדת ותוכנית התערבות ניסויית בעיר רמלה

נמצא כי תלמידים רבים שאינם דוברים בבית את שפת בית הספר מתקשים להתמודד עם המיומנויות האורייניות והאקדמיות הנדרשות בבית הספר. מדובר באוכלוסיית תלמידים שאינה מוגדרת כאוכלוסיית עולים שכן רובם ככולם נולדו בארץ. המורים המלמדים תלמידים אלה מתייחסים אל רובם כתלמידים מתקשים (מסיבות שונות) ואינם בהכרח מבינים לעומק את מהות הקושי של למידת שפה כשפה נוספת ואת השלכותיו.

בפיקוח על הוראת העברית הוחלט לפתח תוכנית התערבות שנועדה ליצור מערך של עקרונות להוראה בכיתה רב-לשונית ורב-תרבותית. התוכנית מבוססת על תוכניות ומחקרים עדכניים בארץ ובעולם. התוכנית מתמקדת בעיר רמלה, המאופיינת במגוון עשיר של אוכלוסיות מרקע לשוני ותרבותי מגוון, כגון תלמידים יהודים ממוצא קווקזי, אתיופי, דרום אמריקאי, ערביים נוצרים או מוסלמים וכדומה.

בתוכנית משתתפים המורים לעברית ומנהלות חטיבת הביניים, וביחד הם קהילה מקצועית הנפגשת אחת לחודש למשך כמה חודשים במהלך השנה, ואשר לומדת וחוקרת את עבודתה. המטרה היא לבנות קבוצה תומכת, שמעודדת אמון, שיתוף, כנות ובחינה של ההוראה ותוצריה. המהלך מעורר אצל השותפים לו את המודעות לשיעור מיטבי בכיתה רב-תרבותית ורב-לשונית, וביחד הם מבנים בדרך של חקר את העקרונות לשיעורים אלה. את הקבוצה מובילה המדריכה העירונית, רונית רובינסקי ביחד עם ד"ר עליזה עמיר שגם מלווה אקדמית את התוכנית.

לפרטים נוספים יש לפנות לד"ר עליזה עמיר lizamir62@gmail.com

3.4 תוכנית סמ"ל לשון (סיפורים מובילים להצלחה)

התוכנית מיועדת להוראת כתיבה נרטיבית ומיועדת לכיתות ט' תל"ם של אגף א' לחינוך ילדים ונוער בסיכון. תוכנית סמ"ל פועלת לחיזוק הדימוי העצמי ולהגברת המוטיבציה הלימודית של תלמידים באמצעות הגישה הנרטיבית וסיפורי הצלחה. תוכנית סמ"ל-לשון עוסקת בפיתוח יכולת ההבעה בכתב תוך שימוש בכתיבה חווייתית של סיפור החיים האישי. מיישום התוכנית עולה כי היא מובילה לשיפור דרמטי במוטיבציה לכתיבה, בקשר שבין המורה לתלמיד ובהישגי התלמידים בעברית. התוצר הסופי הוא כתיבת סיפור החיים ביומן מסע ייחודי.

התוכנית כוללת:

- מפגש חשיפה להורים, המורים והתלמידים לקראת הפעלת התוכנית
- שיחות אישיות של המנחה עם כל אחד מהתלמידים לגילוי הסיפור המועדף
- עשרה מפגשים רצופים בני שלוש שעות בשעות הבוקר: את השעתיים הראשונות יובילו מחנכת הכיתה ומנחה סמ"ל, ואת השעה השלישית המורה לעברית. בשעה זאת יעסקו התלמידים בכתיבת סיפור חייהם ביומן מסע מיוחד שמלווה את התוכנית.
- במסגרת התוכנית יתקיים סיור במוסד להשכלה גבוהה, ההסעה תמומן על ידי בית הספר.

לפרטים נוספים בנוגע לתוכנית סמל יש לפנות לגב' **אביבה משה-אוריגד**,
מרכזת תחום שפה באגף א' לחינוך ילדים ונוער בסיכון
avivamo@education.gov.il

3.5 חץ לעתיד

מטרתה המרכזית של התוכנית היא חיזוק המעורבות של התלמידים בכיתות ז-ט בנעשה בחטיבת הביניים ושיפור ההישגים הלימודיים, וזאת באמצעות חיבור החומר הנלמד לעתיד הלומדים ולקריירות עתידיות שונות. התכנים משולבים במערכי שיעור שחברו במיוחד לבתי הספר בתוכנית. חשוב להדגיש כי מערכי השיעור בנויים בהתאם לעקרונות הוראת עברית ועלפי תוכנית הלימודים.

התכנית מסיימת בימים אילו את שנתה הרביעית כתוכנית חלוץ (פיילוט) משותפת למשרד החינוך ולגיוניט-אשלים ופועלת במחוזות מרכז, דרום וצפון (במחוז צפון בבתי הספר הדרוזיים) ומקיפה מעל לחמישים בתי ספר.

עקרונות מנחים מרכזיים:

- המורים אינם נדרשים ללמד תכנים חדשים, אלא לשלב תכנים על עולם הקריירה העתידי בחומר הלימודים השוטף.
- המורים מקבלים הכשרות עוד בטרם התוכנית מתחילה וכן ליווי והנחיה צמודים במהלך שנת הלימודים.
- מערך הלימוד כולל פעילויות עם ההורים והקהילה הסובבת, כגון מפגש של התלמידים עם מעסיקים, עם דמויות מפתח ביישוב, עם מכללות מקומיות ועוד.
- התוכנית מכוונת לכלל תלמידי הכיתה ואינה מבחינה בין רמות לימוד שונות.
- הלמידה בתוכנית מקדמת תרגול של מיומנויות הקשורות לתפקודי לומד במאה ה-21, כגון עבודה בקבוצות, פרזנטציה, למידה עצמאית ועוד.

לרשות המורים המעוניינים ללמד בתוכנית זאת נכתבו יחידות לימוד על פי הסילבוס במקצועות הבאים: אנגלית, עברית, עברית לדוברי ערבית, מדעים ומתמטיקה. במהלך שנת הלימודים תשע"ט יועלו השיעורים לקטלוג החינוכי.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

לפרטים נוספים יש לפנות לגב' דנה פרידמן, מפמ"רית מדעי החברה

danielaf@education.gov.il

ועדת המקצוע

ועדת המקצוע – מטרתה לייצג למזכירות הפדגוגית בהתוויית מדיניות הוראת המקצוע **עברית: הבנה**, **הבעה ולשון** במערכת החינוך.

ממטרה זאת נגזרים תפקידי הוועדה האלה:

- בחינת מצב המקצוע במערכת החינוך
- הצעת דרכים לשיפור ההוראה במקצוע
- הובלת כתיבת תוכנית הלימודים – דרכי הטמעתה והפעלתה
- דיון בסוגיות הקשורות במקצוע, לרבות חומרי הלימוד במקצוע והכשרת המורים
- הערכת ההישגים במקצוע

חברי ועדת המקצוע לשנה"ל תשע"ט

פרופ' זהר לבנת	אוניברסיטת בר-אילן	יושבת ראש ועדת המקצוע חברת אקדמיה
מר תומר בוזמן	משרד החינוך	מנהל תחום הדעת (מפמ"ר) מרכז הוועדה
פרופ' רינה בן-שחר	המכללה האקדמית לחינוך אורנים	חברת אקדמיה
פרופ' חנה עזר	מכללת לוינסקי לחינוך	חברת אקדמיה
ד"ר רות בורשטיין	המכללה האקדמית לחינוך ע"ש דוד ילין	חברת אקדמיה
ד"ר עינת גונן	אוניברסיטת תל-אביב	חברת אקדמיה
ד"ר ליאור לקס	אוניברסיטת בר-אילן המכללה האקדמית אורנים	חבר אקדמיה
ד"ר עליזה עמיר	המכללה האקדמית לחינוך אחווה משרד החינוך	חברת אקדמיה ונציגת המשרד
גב' דליה הלוי	משרד החינוך	מפמ"ר עברית בחינוך היסודי והקדם-יסודי נציגת המשרד
גב' עדית בר	משרד החינוך	הממונה על תכנון ופיתוח תוכניות לימודים נציגת המשרד
גב' ענבל גורן	משרד החינוך התיכון המקיף ע"ש שיפמן, טירת הכרמל	נציגת המשרד וחברת הוראה
מר זהבי ליש	מכללת סמינר הקיבוצים	חבר הוראה
מר שירן זהרונ	עירוני ד', תל-אביב	חבר הוראה והנהלה
גב' רינה ניצן	חט"ב אורט ע"ש נעמי שמר, גן יבנה	חברת הוראה והנהלה
גב' מרים רבינוביץ'	משרד החינוך מכללת "אורות ישראל", רחובות אולפנית הרצל, כפר סבא	נציגת המשרד וחברת הוראה

צרו קשר

אפשר ליצור קשר בכל הנוגע להוראת העברית בבתי הספר העל יסודיים באמצעות תיבת [צרו קשר](#) באתר הפיקוח על הוראת העברית.